

UNITÁRIUS ÉLET

XXXVI. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM

1982. JANUÁR-FEBRUÁR

Újévi üdvözlés

Az IARF tagjainak szívből jövő jókívánságaimat küldöm az 1982 évre, és őszintén remélem, hogy ez az új év boldogabb és jobb lesz az eddigieknél.

Visszapillantva az 1981-es évre, szomorúsággal töltöttek el bennünket a szerencsétlen események, a viszályok szerte a világon. Úgy vélem azonban, hogy minél jobban sújtanak nehéz idők, annál mélyebbé válik a hitünk — miként az óceán hullámai is akkor válnak a legmagasabbakká, amikor a legerősebben fúj a szél.

A béke érdekében kifejtett munkásságunkhoz számos út áll nyitva előttünk a világbéke akadályainak elhárításához, a nemzetközi feszültséget enyhítő tárgyalások folytatásához. Számunkra azonban az a legfontosabb, hogy miként szabadulhatunk meg az előítéletek, az önzés és a kizárólagos ítélkezés szemléletétől, mely oly sok embert jellemez. Noha a modern tudomány adott olyan eszközöket, melyekkel előrejelezhető, hogy hol lesz földrengés vagy tájfun, de képtelenek vagyunk a földrengés vagy tájfun óriási romboló energiáit szabályozni. Az ilyen természeti katasztrófákkal egybevetve a háború és a béke az emberi erőfeszítések produktumai, ezért tehát képesek kell le-

gyünk a háborúk elhárítására és szabadon választhatjuk a békét. Mégis egyre háborúk követik egymást az emberiség történelmében.

Válság van számos területen: nukleáris fegyverkezés, energia és élelmezési válság. Az ilyen válságok azonban elkerülhetők akkor, ha az emberekben van egymás iránti könyörület. Azonban úgy vélem, hogy korunknak legnagyobb válságát az a tény képezi, hogy az emberiség fennmaradásához elengedhetetlenül szükséges mások iránti könyörület hiányzik és kiveszett az emberek lelkéből.

Számunkra ma elsőrendű fontosságú az, hogy az IARF szervezet útján tovább erősítsük a testvériséget a vallásos emberek között és korunknak legnagyobb válságával szembenézve, segítve minden vallásközösséget, terjesszük az isteni szeretetről és jóakaratról szóló tanításokat. Mindannyiukkal együtt magam is hiszem, hogy nagy célunkat, a világbékét meg fogjuk tudni valósítani, s hiszem, hogy az 1982. év során minden erőfeszítést megteszünk ennek érdekében.

Fordította: *Vadady Vera*

Dr. Nikkyo Niwano
az IARF elnöke

Világvallások békekonferenciája

MOSZKVA, 1982. május 10—14.

Az Orosz Ortodox Egyház feje, Pimen pátriárka 1981 nyarán javasolta a világvallások békekonferenciájának egybehívását Moszkvába, és egyháza nevében felajánlotta a rendezés munkájában való közreműködésüket.

Az első előkészítő tanácskozás megtartására Moszkvában 1981 októberében került sor, melyről lapunk múlt számában már hírt adtunk. Az ott megválasztott előkészítő bizottság dec. 7—8. napjain Moszkvában ülésezett, tartalmi és szervezeti kérdésekkel foglalkozva.

Magyarországról dr. Tóth Károly református püspök, a KBK elnöke, mint az előkészítő bizottság egyik alnöke vett részt e találkozón. Elhatározták, hogy a világvallások békekonferenciáját 1982. május 10—14. napjaira hívják egybe. A témát a következőkben határozták meg: „A vallások és egyházak képviselőinek együttes fellépése az élet szent ajándékának az atompusztulástól való megmentéséért.

Újlesztendei Nyilatkozat

A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ püspöke és főgondnoka, a lelkészek, egyházi tanácsosok és a nagybudapesti presbiterek örömmel és bizakodással köszöntötték az 1982-ik esztendőt az év első napján tartott hagyományos találkozásukon.

Unitárius egyházunk éberrel figyeli a nagyvilág eseményeit. Aggodalommal halljuk azokat az egyre szaporodó hangokat, melyek a tömegpusztító fegyve-

rek felhalmozásáról szólnak. Elítéljük a nukleáris háború fenyegetését. Állást foglalunk az egyenlő feltételek melletti leszerelés mielőbbi megvalósulása mellett. Reménysugárnak tekintjük a megkezdett szovjet-amerikai genfi tárgyalásokat és bizakodással tekintünk azok folytatása elé. Őseink hitének erejétől meggazdagodva a vallási tolerancia szellemében üdvözlünk minden olyan törekvést, amely állást foglal a háború ellen és a béke mellett.

Ifj. Bartók Béla három könyve

Az 1981. évi téli könyvvásár egyik érdekessége volt, hogy ifj. Bartók Béla, a magyarországi unitárius egyház főgondnoka, egyszerre három könyvvel idézte édesapja emlékét.

Az első és a második a Zeneműkiadónál *Bartók Béla családi levelezése*, illetve *Apám életének krónikája* címmel jelent meg, a harmadik a Szépirodalmi Kiadó Műhely sorozatában *Bartók Béla műhelyében* címmel látott napvilágot. 1981-ben Bartók Béla születésének századik évfordulóját ünnepelte a világ. A centenáriumba megjelent számtalan visszaemlékezés, értékelő tanulmány, monografikus kiadvány között is megkülönböztetett figyelmet érdemel e három kötet.

Ifj. Bartók Béla apja halála után mintegy 35 évvel látta elérkezettnek az időt arra, hogy Bartók Béla családi leveleit, melyeknek legnagyobb része eddig kiadatlan volt, az olvasók elé bocsássa. A több mint 900, immár történelemmé nemesedett családi levél Bartók életdokumentációjának új, hatalmas értéke: számos, eddig ismeretlen adatával nemcsak a Bartók-kutatásnak ad újabb lendületet, hanem a szellemi nagyságok tettein tanulni-okulni vágyókat is a „tiszta forrás” élményével ajándékozza meg. „Bartók Béláról már életében, majd halála után fokozott mértékben sok életrajz, visszaemlékezés és leírás jelent meg. Ezek nagyrésze meglehetősen hiányos vagy egyoldalú volt, és sok rossz adat, téves következtetés látott napvilágot. Időszerűnek látszott, hogy megjelenjék egy teljesebb összeállítás, amely részben a meglevő forrásokra, részben a még élő tanúkra támaszkodva, Bartók életpályájának hitelesebb képét adja” — írja Apám életének krónikája című könyvének előszavában ifj. Bartók Béla. Ebben a könyvében Bartók mindennapjairól, művészi alkotóműhelyének háttéréről számol be, melyben a főszerepet az Apa és a család által ott és akkor fontosnak tartott események kapják. A vele élt családtag kalauzol a génusz mindennapjainak során és apja felnőtt korszakának 17 000 napjáról 4700 adatot gyűjtött össze, vagyis 3–4 napos időközökben követhetjük életútját. Forrásai saját emlékei, a család tulajdonában levő feljegyzések, levelek és naplóbejegyzések.

E könyvből két — számunkra, unitáriusokra is — fontos részt idézek: 1910. augusztus 21-én délután 5-kor bekíséri feleségét a Bakáts téri Erdey szanatóriumba, éjjel 1/21-ig vele marad. Augusztus 22-én reggel megszületik kisfiúk: Béla — a könyv írója. Bartók édesanyjának St. Ruprechtbe franciául táviratoz: „Fils tout bien” (Fiú, minden rendben).

Augusztus 23-án édesanyjának St Ruprechte részletebben beszámol. Kezdetleges rajzot is küld fiáról, „Nem sikerült a rajz, mert ennél csúnyább” megjegyzéssel. Megemlíti, hogy Erkel Ferenc egyik unokája is segédkezett az eseménynél.

„...1916. Ifj. Bartók Béla tanköteles korba lép. Az apa kívánja, hogy a kötelező vallásoktatás során fia minél szabadelvűbb oktatásban részesüljön. Ezért fiával együtt megjelenik a rákoscsabai római katolikus plébánián, ahol bejelenti kilépési szándékát.

Július 25-én a gondolkodásmódjához legközelebb álló unitárius egyház budapesti egyházközségénél jelentkezik, és fiával együtt az unitárius hitre tér. Ezt

a tény az egyházközség áttérési anyakönyvének 57. lapja 3. tételénél 187/1916-os iktatószámmal rögzítik.

Harmadik könyvében különleges feladatra vállalkozott. A birtokában levő hatalmas dokumentumanyag (levelek, feljegyzések, egykori műsorfüzetek, személyes visszaemlékezések) felhasználásával a Bartók Béla-i műhelyt mutatja be — valódi emberközelségből, olyan közlővel, ahonnan azt csak a családtag láthatta, ismerhette. Ez a könyv nem értékelő pályaképet rajzol, hanem a mindennapokat rekonstruálja, azt a szellemi, tárgyi és emberi háttérrel, mely a remekművek születésében is nyilvánvalóan szerepet játszott.

A zeneszerzői, népdalgyűjtői, előadóművészi pálya állomásain túl, felvázolja a könyv Bartók, a zeneakadémiai diák, a családapa, az irodalombarát, a természetkedvelő, a nyelvészkedő, a hegymászó és rovargyűjtő magánember portréját, és megismerjük belőle a töprengő, gondolkodó, új eszmékre fogékony alkotó embert. Egyéniségéről, világnézetéről ezt írja: „Bartók egyéniségének alakulására — mint általában — környezete, a számára jelentős személyekkel való kapcsolata és olvasmányai voltak lényeges hatással. Ezek alakították ki világnézetét is, amely azonban nem merev dogmákat jelentett, hanem az idők változásával némileg módosult is...”

...A vallás kérdése szintén erősen foglalkoztatta Bartókot. Vallásos környezetben nőtt fel, tanulmányai során mindig jelese volt hittanból, éveken át orgonált a diákmiséken; de szabad szelleme sok kortársához hasonlóan, nem tudta bírálathoz elfogadni a hittételeket és a merev előírásokat. Tanulmányozta a Bibliát, és néhány gondolatot vetett papírra az ott vélt ellentmondásokról. „Furcsa, hogy a Biblia azt mondja: „Isten teremtette az embert! Holott éppen fordítva áll a dolog: ember teremtette az Istent. — Furcsa, hogy a Biblia azt mondja: „a test halandó, a lélek halhatatlan”, mikor az is fordítva igaz: a test (anyaga) örökkévaló, a lélek (a test formája) véges. ... Ha én keresztet vetnék, azt mondanám a Természetnek, a Művészetnek, a Tudománynak nevében.”

Ez maradt a hitvallása, és amikor 1916-ban vallást változtatott, azért tért át az unitárius hitre, mert ez állt legközelebb ehhez az állásponthoz, illetve a szabad gondolkodáshoz. Erről még 1942-ben is megemlékezett. Mikor Gombosi Ottó zenetudós keresztapának kérte fel, azt elfogadta, bár a keresztelés szertartását ellenezte, és ezt írta: „az én vallásom (a saját választottam unitárius) azt mondja: „a kereszttség nagyon ajánlatos ugyan, de nem föltétlenül szükséges”. A „hitvallás”-ban említett három fogalom közül a Művészet és Tudomány megismerése és művelése magától értetődő tevékenysége volt Bartóknak; a Természet és annak minden megnyilvánulása viszont valóban mintegy vallásos tiszteletet ébresztett benne, és egész élete folyamán csodálta a nagy mindenséget és igyekezett a titkaiba minél jobban behatolni.”

Ifj. Bartók Béla könyvei nemcsak a szakemberek számára jelentenek forrástanulmányt, de izgalmas olvasmányok mindazoknak, akik valóban Bartók Bélát, az embert akarják megismerni.

Dr. Kiss József

Állam és Egyház

Kádár János: Szövetségi politika — nemzeti egység

A francia polgári forradalom óta a modern állam-berendezkedések egyik jelentős kérdése az állam és az egyházak viszonyának alakulása, szabályozása. Szinte természetes, hogy amikor 1978 novemberében Kádár János, az MSZMP első titkára Párizsban sajtóértekezleten fogadta az újságírókat, egyikük feltette a kérdést: milyen az egyházak és az állam kapcsolata Magyarországon. Az idősebb nemzedék tagjai tudják, hogy e téren mekkora volt annak idején a tájékozatlanság, milyen sok volt a rosszindulatú, irányított hír, s alig kétséges, hogy nyugaton most sem igen lehet másképp.

Kádár János közelmúltban megjelent „Szövetségi politika — nemzeti egység” című, az 1978—81 években elhangzott beszédeinek és közölt cikkeinek gyűjteményében olvashatjuk a kérdésre adott feleletet: „Magyarországon az állam és az egyházak viszonya rendezett. Mi az alapja az állam és az egyházak rendezett viszonyának? Egyfelől az állam tiszteletben tartja az egyházak autonómiáját, a hitélet kérdéseibe nem avatkozik be. Másfelől egyetértés született abban, hogy az egyházak készek támogatni a maguk eszközeivel a nép szocialista programját.” „Ma a hívő ember békeségben, nyugodt lelkiismerettel élhet, mert mind az állam, mind az egyház azt ajánlja, hogy támogassa a szocialista építés munkáját. Ha lelkiismerete úgy kívánja, éljen hitéletet.”

Ezt az álláspontot tükrözi Kádár Jánosnak a New Hungarian Quarterly-ben 1979-ben közölt cikke is: „A Magyar Népköztársaságban az alkotmány s az állami szervek gyakorlati tevékenysége mindenki számára biztosítja a szabad vallásgyakorlás jogát. Mindig fontos kérdésnek tekintettük, hogy szocialista hazánk becsületes, országunk építésében derekas munkát végző vallásos állampolgárait ne állítsa feloldhatatlan lelkiismereti problémák elé az állam és az egyház konfrontációja. Hosszú ideig tartó, türelmes munkával az állam és az egyházak viszonyának rendezésével elértük, hogy a vallásos állampolgár egyidejűleg lehet a társadalmi haladás, a szocializmus elkötelezettje és egyházának is híve.”

Létszámában viszonylag kicsiny, de mélyen a magyar történelmi múltban gyökerező és mindig a tu-

dományos haladás, a lelkiismereti szabadság élharcosai között elismert egyházunk nemzetközi szerepének elismerésére is vonatkoztathatjuk Kádár Jánosnak azt az MSZMP Központi Bizottsága 1981 márciusában elhangzott megállapítását: „Az egyházak lojális magatartása, vagy másképpen fogalmazva közéleti szerepvállalása nagy jelentőséggel bír, s a megőrzendő vívmányok közé tartozik. Alig lehet felbecsülni, hogy mit jelent a gyakorlatban, hogyan segíti politikánkat idehaza és nemzetközileg az a tény, hogy az állam és az egyházak viszonya Magyarországon rendezett.” Kádár János megállapítása az egyházakról az is: „Nemzetközi szinten is népünk érdekeinek megfelelően hallatják szavukat.” Majd: „Az egyházak is fontos és hasznos nemzetközi tevékenységet fejtenek ki az enyhülés, a béke és a békés egymás mellett élés érdekében.”

Kádár János nem hallgatja el: „A harc természetesen folyik a marxista, materialista és az idealista világnézet között. Nekünk az egyházi emberekkel nem világnézetben kell megegyeznünk. Ez, tekintettel ideológiánk különbözőségére, lehetetlen lenne; politikai kérdésekben kell — s mint a gyakorlat mutatja, lehet is — szót értenünk.”

Kádár János 1981 májusában a KISZ X. kongresszusán a fiatalokhoz szólva a viharos évtizedek után, a külföldi sajtóorgánumok megnyilatkozásai és a legszélesebb körű személyi kapcsolatai alapján joggal állapíthatta meg: „Történelmi vívmányunk az is, hogy a világban helyreállott a magyar nép és Magyarország becsülete.” Meggyőződésünk, hogy ehhez egyáltalán nem kis mértékben hozzájárult az állam és az egyházak közötti viszonyunk mind az állam, mind az egyházak részéről megbecsült rendezettsége, a lelkiismereti szabadság és a szabad vallásgyakorlat biztosítása.

A fentiekben — lapunk jellegére tekintettel — Kádár János könyvének csak az egyházakat érintő részeire vonatkozólag ismertettünk néhány gondolatot. A tartalmas könyvben közölt beszédek és cikkek természetesen hazánk egész életét átfogják, s arra felhívjuk olvasóink figyelmét.

Dr. Vernes Gyula

Konfirmandusok a kocsordi gyülekezetben 1981-ben

Kocsord

A gyülekezet örömeiről és gyászáról számolnak be az alábbi hírek. A kocsordi templomban két beregi szórványhívünk kötött tavaly házasságot: Solymos Béla és Haklik Mária valamint Bindorffer György és dr. Török Katalin orvosnő. A beregi szórvány hívei közül egyre többen fizetnek elő az Unitárius Életre, ami példamutató minden gyülekezetben és főként szórványban élő hívünk számára. Az 1981. esztendő szomorú hírei közé tartozik a gyülekezet két érdemes tagjának elhalálzásáról érkezett értesítés. Elhalt Molnár Gusztáv, aki hosszú éveken át mint presbiter érdemes tagja volt a gyülekezetnek. Bajor János egyházi főjegyző temette — a lelkész szabadsága idején —, Ajtai Endrénét, aki férjével együtt egyike volt a gyülekezet leglelkesebb tagjainak. Temetésén többszázan vettek részt.

Az Egyházi Képviselő Tanács elhatározta, hogy néhai Bartók Gabriella egyházunknak juttatott hagyatéka terhére megjavíttatja a kocsordi gyülekezet templomának tornyát.

A reformátusok debreceni zsinata

1871-ben Debrecenben ülésezett az addig egymástól többé-kevésbé függetlenül működő öt magyarországi református egyházkerület, és megalakították közös központi szervezetüket, melyet ma zsinatnak neveznek. Erre az évfordulóra emlékeztek a nov. 11-én tartott zsinati ülésen, melyen dr. Bartha Tibor és dr. Zsebők Zoltán zsinati elnökök vezették a tanácskozásokat.

A debreceni zsinat törvénymódosítást hozott, és útmutatást adott a nők presbiteri és lelkészi szolgálatával kapcsolatosan az alábbiakban: „A zsinat a nők egyházi szolgálatára vonatkozó jelenleg érvényes 1967-ben megalkotott törvény idevonatkozó részeit módosította. Ennek értelmében elhárította a jogi akadályt a nők teljes jogú presbiteri és lelkészi szolgálatára elől.

Tehát a teljes lelkészi képezésű nők ezentúl önálló gyülekezeti lelkészi szolgálatra is alkalmazhatók. A módosított törvény lehetővé teszi, hogy a lelkész-nők a jövőben az igehirdetési szolgálat mellett úrvacsoraosztást, keresztelest, valamint konfirmálási, temetési és házasságmegáldási szolgálatot is végezhesenek a teljes jogkörű lelképásztori munka egyéb feladatai mellett. A módosított törvény értelmében a jövőben a lelkész-nők fekete ruhát, a hagyományos papi palástot és a palásthoz tartozó süveget kötelesek viselni egyházi szertartás végzésekor.

A módosított törvény az állami jóváhagyást követően, annak kihirdetésével lép életbe.

Örvendünk annak, hogy a református egyház is megoldotta ezt a régóta vajdó kérdést. A zsinat a nők felszentelésének időpontját leghamarább három év múlva tartja elérkezettnek.

A zsinaton felszólalt Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke, aki értékelve a zsinat különböző határozatait, többek között a következőket mondta:

„Fontosnak tartom a Zsinat mai ülésének állásfoglalását, amelyet — a feszült nemzetközi helyzetet figyelembe véve — a fegyverkezési versennyel és az enyhüléssel kapcsolatban fogadott el.

Való igaz, hogy napjainkban egyre fokozódik a nyugati hatalmak körében a fegyverkezés mindenáron való erőltetése, téves és bűnös elméleteknek — mint pl. a korlátozott nukleáris háború lehetőségének — a propagálása. Az emberiség döntő többsége ráébredt ennek a folyamatnak a hallatlan veszélyére, és különösen Európában százezres nagyságú béketüntetések

juttatják kifejezésre tiltakozásukat a neutronfegyverek, a nukleáris háború ellen. A népeket, a különböző felfogású csoportokat egyesítő tiltakozások fontos szerepet töltenek be az emberiség jövőjének megóvására, egy újabb, immár végzetes világháború elkerüléséért folytatott világméretű küzdelemben. Ma már mind kevesebben vitatják, hogy minden cselekvésre kész, jóakarató erőnek össze kell fogni a háborús veszély elhárítása érdekében.”

Heltai Gáspár Krónikája

A régi magyar irodalom egyik legnépszerűbb könyve került (Kulcsár Margit és Kulcsár Péter gondos munkája révén) ismét az érdeklődők kezébe: Heltai Gáspár híres műve, a Krónika az magyaroknak dolgairól. A könyv szerzője a tizenhatodik század magyar szellemi életének jellegzetes egyénisége volt: erdélyi szász családban született, a nevezetes wittenbergi egyetemen tanult, hazatérve a kolozsvári luteránus gyülekezet lelkésze lett, később Kálvin, majd Dávid Ferenc hitvallásához csatlakozott. Kolozsvár ebben az időben kezdett erőteljesen magyarosodni: a lelkész is átvette híveinek nyelvét. Nyomdát alapított, lelkes magyarként és kiváló üzletemberként magyar könyveket állított elő, s hozott forgalomba. Kiadványait nemegyszer maga írta, s jól tudta, hogy milyen könyvekre vágyik az ébredező magyar értelmiség.

Ezek közé a maga írta és nyomtatta könyvek közé tartozik a Krónika is, sokáig a legnépszerűbb magyar történelmi mű. Forrása Bonfini humanista latin nyelvű magyar története, amelyet azonban Heltai nemcsak nyelvében tett magyarrá, hanem szellemében is bővebben helyt adva a magyarság történelmi hagyományainak. Történelmi könyvet írt, a múlt eseményeinek azonban szívesen adott epikus keretet, szerette a mondákat, a néphagyományokat, bőven ömlő mesélőkedvvel adta elő a Csodaszarvas és Lehel kürtje mondáját. Bánk bán és Zách Felicián históriáját. Hunyadi László szörnyű végét, vagy Mátyás király és a kolozsvári bíró vidám történetét. Ezek a történetek egy nemzet történelmi köztudatába ágyazottan őrzik a tudós prédikátor és ügyes tipográfus emlékét. Heltai Gáspárnak elbeszélő irodalmunk klasszikusai között a helye. (Magyar Helikon)

Pomogáts Béla

Heltai Gáspár magatartásmo­dellje

Ezen a címen jelent meg Binder Pál tanulmánya a HÉT, 1981. jún. 19-i számában — Bukarestben —, melyre válaszul, a HÉT, 1981. júl. 17-i számában Molnár Szabolcs kritikai megjegyzéseit olvashatjuk.

Binder Pál azt állítja cikkében, hogy Heltai Gáspár lojalitásból vált magyar íróvá. Mindezt azért tette, hogy hatásosan tudja képviselni az erdélyi szász érdekeket, és sohasem tagadta meg szász származását.

Molnár Szabolcs meglátása szerint Heltai nem válhatott a lojalitás bizonyítása kedvéért magyar íróvá, a magyar nyelven való megnyilatkozásban rejlő nagyobb lehetőségek felismeréséből fakadóan azonban annál inkább.

Itt nincs helyünk annak bizonyítására, hogy ez a kérdés nem ilyen egyszerű. Binder Pál tanulmánya és Molnár Szabolcs kritikai megjegyzése a kérdés összetettségét eléggé érzékelteti.

Figyelemre méltó azonban annak

hangsúlyozása Molnár Szabolcs szerint, hogy Heltai Gáspár egyénisé­gére milyen egyértelműen jellemző a dávidferenci reformációhoz, vagyis az unitarizmushoz való ragaszkodása. Csak abban a szellemi közegben tudott kibontakozni, csak abban a szabadságban tudott szellemi alkotóként jelentős egyéniséggé fejlődni, melyet a tordai országgyűlés (1568) teremtett meg, a hit és lelkiismereti szabadság elvének törvénybe iktatása és gyakorlati alkalmazhatósága révén. Heltai Gáspár munkássága töretlenül viszi tovább ezt a szellemet, akkor is, amikor János Zsigmond fejedelem halála után (1571) Báthori István cenzúra-rendelete megjelenik, mely fő- és jószágvesztéssel fenyegeti az unitárius tartalmú könyvek kiadóit. Heltai Gáspár a maga meggyőződésével ellenkező tartalmú vallásos könyvek kiadására nem vállalkozik. De éppen ennek a cenzúra-rendeletnek lett a következménye, hogy

Heltai Gáspár a XVI. században a magyar nyelvű világi széppróza egyik kiemelkedő megteremtőjévé válik. Vallásos tartalmú könyveket nem adhatott ki, világi irodalmat teremtett tehát, hogy ennek segítségével és köntösében szóljon, és építse korának társadalmát, magyar nyelven. A magyar Dekameron, a Ponciánus császár históriájának ajánlásában mondja Heltai: „Bizony az, hogy egyéb dolgaink volnának, melyekben kellene foglalatosaknak lönnünk, melyekből nagyobb haszon is következne az emberi társaság között, kiváltképpen lelki dolgokban, hogynem mint ez Ponciánus császár históriájából. De miért, hogy a jó Isten megengedte, hogy akadály essék az földolgo­ban előnkbe, nincs mit tönnünk...”.

Kényszerűségből lett tehát a magyar nyelvű szórakoztató, „hívságos” világi művek terjesztőjévé, s „kényszerűségből” vált a magyar világi széppróza legremekőbb XVI. századi művelőjévé, — mondja Molnár Szabolcs.

Bence Márton

A középkori Udvarhelyszék művészeti emlékei

A romániai Kriterion Könyvkiadó Bukarestben 1981-ben adta ki *Dávid* László ismert erdélyi művészettörténész fenti című, 395 oldalas, számos képpel illusztrált munkáját. Unitárius vonatkozásai miatt e munkát részletesebben ismertetjük.

Több mint száz éve él az a szellem, amely Orbán Balázst arra készítette, hogy a „Székelyföld leírása”-ban ismertesse szülőföldje tájait, a Székelyföld népének életét és emlékeit.

Mind a mai napig forrásmunkája és alapja maradt ez a mű az ilyen jellegű modern kutatásnak. Ez a szellemi örökség lett *Dávid* László könyvének is a célkitűzése és alapja. A műemlékeknek újabb számbavétele e területen azért vált sürgetővé, mivel Orbán Balázs óta az ismeretek gyarapodtak, az emlékek egy évszázad óta megváltoztak, és végül időszerűvé vált az újabb módszerek alkalmazása is.

A fentiek értelmében a szerző szükségesnek tartja egybegyűjteni és közölni mindazt, ami az idetartozó emlékekről ma ismeretes. Nem mulasztja el számba venni a történeti kutatás újabb eredményeit, a gazdasági-társadalmi élet részletkérdéseit, továbbá a terület műemlékeinek az egyetemes művészet fejlődésirányába való helyezését.

A középkori Udvarhelyszék emléktanyája tehát szervesen illeszkedik bele — a Székelyföld középkori művészetének részeként — az általános közép-európai kultúrkörbe, melyet egyéni vonásaival tovább gazdagít. Tudnunk kell, hogy az egymást követő stílusok formálják a középkor emlékeit, s így ezeket csak változásuk folyamatában lehet értékelni. A műemlékeket a századok folyamán az idő állandóan rombolta. A folytonos háborúk és természeti csapások bizony erősen próbára tették. Sok el is pusztult és pusztul ma is. A közösségeknek nagy erőfeszítésébe került a múltban és kerül ma is ezek megőrzése. Ilyen erőfeszítést jelent maga ez a mű is, akkor, amikor 75 udvarhelyszéki helység középkori eredetű emlékeit veszi számba. Az itt tárgyalt emlékek közé tartoznak a várak, udvarházak, templomok és azok felszerelési tárgyai. Számos középkori emlék már csak másodlagos elhelyezésben, vagy csupán levéltári adatokból és leírásokból ismeretes.

Ma általában az efféle anyaggyűjtést kutatócsoportok szokták végezni. Szerzőnk azonban 20 éven át egymaga végezte mind a helyszíni kutatómunkát, mind az anyaggyűjtést.

A munka folyamán tisztázza Orbán Balázs nyomában az azóta bekövetkezett változásokat, és nem mulasztja el felkutatni mindazon helyeket, amelyekről a szakirodalom eddig nem jelentett középkori emlékeket. Ennek keretében sikerült is néhány másodlagosan beépített és megőrződött egyéb középkori kőfaragványt, töredéket felfedezni.

Szerény eszközökkel, de szívós munkával gyűjtötte az emlékeket, forrásműveket, de ahogyan maga mondja: „Elmélyült összehasonlító vizsgálatra már nem vállalkozhattam...” Nagy jelentőségű eredménye végül is az, hogy ezt az összegyűjtött gazdag anyagot — Orbán Balázs és Kelemen Lajos szellemében — sajtó alá rendezhette és megörökítette. Könyvét számos sajtórajza, fényképfelvétele, irodalmi jegyzék, név- és helymutató teszi teljessé.

Megjegyezni kívánom végül, hogy számunkra különösen nagy értéket jelent, hogy a fent említett két unitárius szellemű nagy tudós nyomdokain haladva valósította meg célkitűzését és feladatát. Továbbá, hogy a 75 udvarhelyszéki műemlék közül 31 olyan helységből való, mely valamilyen vonatkozásban kapcsolatban áll az unitarizmussal, köztük a Homoródméti templomaink, Korond, Rava, Siménfalva, Székelyderzs, Vargyas és a többiek.

Kaplayné Schey Ilona

A Mindszentek temploma Pécsen

Hazánk egyik legkiválóbb művészettörténésze, dr. Genthon István 1959-ben megjelent „Magyarország művészeti emlékei” I. kötet 261. lapján tömören ezeket írja:

A „Mindszentek temploma” homlokzati tornyocskával, eredetileg román volt, a XV. században gótikusan boltozták és háromhajóssá alakították. Ebből az időből való a szentély és a déli mellékhajó bordás boltozata, a falkonzolok, a támpillérek és nyugati egysúcsú kapu. Különben XVIII. századi a főoltár, a figurális szószék, orgonaház. Torony alatt középkori és XVIII. századi medence. Állítólag 1157-ben szentelték fel, 1744-ben újrászentelték. 1923-tól a pálosoké. Környékén sok XVIII. és XIX. századi sírkő.

Kolta János: Pécs. Útikönyvek. Panoráma. Budapest, é. n. 157—159. lapjain a következőket írja:

„A templom a városfal építésekor a falon kívül maradt, ezért a törökök ezt az egy templomot hagyták meg a magyar lakosság használatára. A reformáció idejében a lutheránusok, reformátusok és unitáriusok használták, sokszor közösen a katolikusokkal. Az egykori források említik, hogy a templom három hajóját deszkafallal elválasztották

egymástól, és egyidőben három felekezet is tartott istentiszteletet. 1588. augusztus 29-én itt tartották a híres hitvitát *Válaszuti György pécsi református lelkipásztor és Skaricza Máté ráckevei unitárius lelkész között*, amelyet „Pécsi disputa” néven ismerünk. Az ötnapos vita lefolyását *Válaszuti György* irodalmi formában is megörökítette.

Sajnos, hogy Kolta János tévedését, mely szerint *Válaszuti a református és Skaricza az unitárius vitatkozó* átvette és további hibával bővítette a Magyarország Útikönyvek ötödik és hatodik kiadása is, ahol ez olvasható: „Ebben a templomban tartották 1588 augusztusában a „Pécsi disputa” néven ismert nevezetes hitvitát. *Válaszuti György pécsi református lelkipásztor és Skaricza Máté ráckevei unitárius lelkész között*. A török időkben ugyanis a magyaroknak egyetlen templomot hagytak meg a megszállók, a Mindszentek templomát; s ezt felváltva, illetve egyidőben használta három keresztény felekezet.”

A Pécsi disputát valóban 1588 augusztusában tartották, de azon *Válaszuti György pécsi unitárius és Skaricza Máté ráckevei református lelkészek vitáztak*. A templomban levő gépelt tájékoztató szövegében ez

olvasható: „Ugyancsak ebben a templomban folyt le 1588. augusztus 29-én és 30-án a híres pécsi disputa, amikor a református Skaricza Máté szállt nyilvános hitvitába az unitárius *Válaszuti Györggyel*.” A templomban olvasható tájékoztató szerkesztője elfelejtette megemlíteni azt, hogy e templom hosszú évtizedeken keresztül az unitáriusok birtokában volt. A hagyomány szerint e templomban az unitáriusok és az akkor kisebbségben levő katolikusok, a templom deszkafallal elválasztott két külön részében, felváltva tartottak istentiszteleteket.

E megjegyzésből az is nyilvánvaló, hogy a Panoráma útikönyv szerzője tévedett, amikor azt mondta, hogy a reformáció idejében a lutheránusok, reformátusok és unitáriusok használták, sokszor közösen a katolikusokkal a pécsi Mindszentek templomát. Ugyanis az egykorú adatokból nem derül fény arra, hogy Pécsen a török hódoltság kezdetén lutheránus és református gyülekezet is működött volna.

Végül megemlítjük, hogy a „Pécsi disputa” kiadása a Magyar Tudományos Akadémia kiadójánál *Németh S. Katalin és Dán Róbert* gondozásában 1981-ben az olvasó kezébe került. (Ára: 145 Ft.)

1916—1981

Dr. Márkos Jenő egyházi tanácsos, budapesti presbiter, 1981. nov. 15-én 66 éves korában elhunyt, türelemmel viselt hosszú szenvedés után. Vele néhai Márkos Albert kolozsvári unitárius kollégiumi tanár három fia közül a harmadik is eltávozott körünkből. A nagyobbik és a legkisebbik fiú édesapjuk szülőföldjén pihen, dr. Márkos Jenőtől az óbudai temetőben búcsúztunk Huszti János lelkész szolgálatával. Hamvait a kismarosi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Az egykori unitárius főiskolás otthon lakója volt az az érettségizett fiatal ember, aki Budapesten kezdte meg egyetemi tanulmányait a jogi karon. Társai és barátai a jó humorú, mindig vidám, mosolygó arcú székely fiatal embert tisztelték és szerették. Jogi tanulmányainak befejezése után előbb éveken át az akkori Közlekedésügyi Minisztériumban szolgált, és számos alkalommal vett részt Genfben a vasúti menetrendek nemzetközi adatait egyeztető fontos tárgyalásokon. Később a Legfőbb Ügyészség közlekedéspolitikai osztályán jelentős beosztásban dolgozott nyugalomba vonulásáig.

Kora ifjúságában megragadta érdeklődését a „nagy székely”, Orbán Balázs szelleme. Elhatározta, hogy ennek a nem eléggé megbecsült, sokoldalú tudósnak, a hatkötetes „Székelyföld leírása” fáradságát munkásának változatos életútját megírja. Torzóban maradt kéziratát velem is elolvastatta. Megszámlálhatatlan órákat töltött könyvtárakban és levéltárakban, és kereste, egyeztette az Orbán Balázsra vonatkozó adatokat.

Egyike volt azoknak, akik szorgalmazták, hogy Orbán Balázs ma már könyvtári ritkaságnak tekinthető nagy munkája újra megjelenjen. Felkutatta azokat a példányokat, melyeket Orbán Balázs élete utolsó éveiben sajátkezű betoldásokkal látott el. Ebből az Unitárius Élet egyik számában a szentivánlaborfalvi unitárius templom és gyülekezet történetére vonatkozó új adatokat ismertette is.

Külföldön élő magyar írók, akik újabban Orbán Balázs nagy munkájának újra kiadásával foglalkoznak, sokat tanultak tőle. Gazdag gyűjtése anyagát szeretettel osztotta meg más kutatókkal.

Egyházi életünkben komoly és megfontolt tanácsait nagyra értékeltük. Benne az Unitárius Élet egyik legönzettelenebb munkatársát gyászoljuk.

Emlékét megőrizzük.

Dr. Ferencz József

Az 1981-ben kiadott Dávid Ferenc életét és munkásságát ismertető dr. Varga Béla tanulmányt *Harringtonné Szánthó Vilma* fordította angolra. A könyvet a nyári hollandiai kongresszuson többeknek átadtuk, és azt követően is számos jelentős külföldi unitárius személyiségnek megküldtük.

Maj alkalommal dr. E. J. Kuiper, a leideni egyetem remonstráns tanzékének professzora leveléből idézünk magyar fordításban néhány mondatot. „A jól megírt könyvet nagy örömmel olvastam. A tömör ismertetés egyaránt megvilágítja eszméit és személyiségét. A szerzőnek az a megállapítása, hogy Dávid Ferenc kísérletet tett a teológia transzcendens és immanens szempontjainak szintézisére, véleményem szerint igen jelentős, és útmutatással szolgálhat jelen helyzetünkben.

Dr. P. D. van Roijen lelkész, a hollandiai unitárius szellemű Zwingli folyóirat szerkesztője is örömet fejez ki e könyv megjelenése alkalmából. A szép kiállítású könyv dr. Varga Béla teológiai és filozófiai gondolatait kortörténeti keretbe foglalva mutatja be az angol nyelvű olvasónak.

Reményik Sándor

Az ismert erdélyi költőről újabban egyre több méltatás jelenik meg a romániai és a hazai sajtóban. A református Confessio-ban olvastuk Imre Mária visszaemlékezését Reményik betegeskedéséről: „Diakonissza-testvérek egy költő betegágya körül” címen. Az írásnak két unitárius vonatkozása is van. *Árkossy Lajosné*, akit a költő is Irén néni-ként tisztelt és szeretett, néhai Ferencz József püspök családjához tartozott. Férje az idős püspök unokaöccse volt. Irén néni volt az, aki az első Reményik-verseket még gépelt szövegükben elhozta Ferencz József püspökhöz bemutatásra.

1934-ben jelent meg a költő *Kegyelem* c. verse. Ekkor a beteget a kolozsvári református kórházban frótársai és barátai közül sokan felkeresték, és egy lapot aláírva köszöntötték. Az aláírók között volt Szent-Iványi Sándor, akkor kolozsvári unitárius lelkész, a *Tizenegyek* c. kötet ma 80 évesen is hála Istennek életben levő egyik munkatársa.

A PÉCSI DISPUTA

a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelent. Kapható a Protestáns Könyvesboltban.

Ára: 145 Ft.

egyetemi tanár, kandidátus, a XVI—XVII. század eszme, teológiai és irodalmi áramlatainak kutatója és ismerője, a tudományok doktora.

A jan. 21-én tartott nyilvános ülésen az elnöki tisztelet Varjas Béla professzor, a korszak jeles ismerője, a titkári tisztelet Bitskey István kandidátus, debreceni tanár látta el. A doktori értekezés címe és tárgya nem annyira a főcím, „Az antitritárius ideológiai mozgalmak a XVI—XVII. században,” mint az alcímként megadott „A szombatosságok és Péchi Simon irodalmi munkássága” volt, amint ezt az opponensi vélemények is megállapították. E tisztelet három jeles kutató Klaniczay Tibor akadémikus, Benda Kálmán és Tarnóc Márton kandidátusok látták el, széles körű szakmai észrevételeket és jó tanácsokat adva a későbbi könyv alakban bővebb tartalommal megjelenő érdekes tanulmányhoz. A bíráló bizottság tagjai közül Pirnát Antal kandidátus részletesen indokolt, felszólalásában rámutatott arra, hogy a szombatosság erdélyi képviselői nem annyira a Dán Róbert által ismerttetett *Glirius Vehe Mátyás* csak külföldön ismert könyvéből merítettek, mint a kolozsvári unitárius kollégium könyvtárában kéziratban fennmaradt *Sommer* és *Palaeolog* kötetekben kifejtett radikális unitarizmus tanításaiból. A bíráló bizottság a tudományok doktora cím viselésével ruházta fel Dán Róbertet, akinek írásaival időnként lapunk olvasói is találkoztak.

Unitárius falinaptár

Az erdélyi unitáriusok minden esztendőben híveik részére jelentős példányszámban falinaptárt adnak ki. Az 1982. évi falinaptár szerkesztője Bandi Dezső, ismert marosvásárhelyi képzőművész volt. A naptárt bal oldalról egy, a művész által tervezett székely kapu felerészre, a másik oldalon pedig egy szép erdélyi kopjafa foglalja keretbe. A naptárt az unitárius címer és az énlaki unitárius templom fatábláinak motívumai díszítik. A falinaptáron az 1600-ban épült és 1978-ban javított sárosi faharangláb és a XVIII. században épült alsó—felső-szentmihályi templom képei láthatók. A naptári részt minden hétre egy-egy bibliai idézet gazdagítja.

Az egész évre szóló útmutató két bibliai idézete a következő: „Törekedjétek mindenki iránt békességre* (Zsid 12,14), és „Az igazságosság felmagasztalja a népet” (Péld. 14,34). A bibliai idézetek gondos válogatása dr. Erdő János szerkesztő és munkatársai körültekintéséről tanúskodik.

KÜLFÖLDI HÍREK

Ozv. Orbók Gyuláné, született **Csontos Berta**, egykori unitárius lelkész özvegye, szept. 11-én elhunyt.

Ozv. Péterffy Mihályné, született **Gvidó Katica**, egykori tordátfalvi lelkészünk özvegye, aki hosszú éveken át a dicső-szentmártoni unitárius gyülekezetben a kántori teendőket látta el, hosszas szenvedés után elhunyt. November 15-én temették.

Kovács András erdélyi író, Bözödújfalusi született „Vallomások a székely szombatok perében” c. a romániai Kritérion kiadásában 275 lapos könyvet jelentetett meg 1981-ben. A füllapon olvashatjuk: a szerző a székely szombatok történetét veszi számba, nem tudományoskodva, nem teológiai elveket vagy dogmákat, hanem emberek és közösségek sorát tárgyalva... irodalommal teszi a vallomások személyes hang. Bözödi György és Möricz Zsigmond kísérleteit figyelembe véve, de egyéni úton jár a szerző, aki gyermekéveit a szombatos faluban töltötte. A könyvet lapunk egyik szorgalmas beszerzője olvassa, küldte meg, amit külön köszönünk.

Id. Végh Mihályné, sz. **Szabó Anna** Sepsiszentgyörgyön hunyt el még 1980-ban elhunytáról csak a nemrégiben megérkezett Keresztény Magvetőből értesültünk. Négy egyházközségben végzett érdemes énekezői munkát közel negyven esztendőn át.

Dr. Molnár István sz. Péterffy Erzsébet a keresztúrköri felügyelő gondnok és egykoron tanár és múzeumigazgató dr. Molnár István felesége Székelykeresztúron hunyt el 1981-ben.

Dr. Wim St. Kroese holland lelkész, aki két cikluson át töltötte be az IARF pénztárosi tisztét és aki hazánkban is járt, karácsonyi és újévi jó kívánságait küldte püspökünkhöz írt levelében minden hívünknek, akikkel találkozott.

Dr. H. H. Vogel professzor 1982 februárjában újra Budapestre érkezik, ahol a MTA vendégeként tovább folytatja kutatásait és együttműködését magyar tudós-társával.

Prof. dr. Bertil Persson ismert svéd vallástörténész, szerkeszti a skandináviai unitáriusok folyóiratát, melynek svéd címe: *Religion och Kultur*. Levelezni szeretne olyan unitáriussal, aki angol, német vagy francia nyelven felvilágosítást tudna adni egyházunk történetéről és életéről. Érdeklődők írjanak szerkesztőségünknek.

Dr. Kielty John, az angol unitáriusok egykori vezetője 80 éves. Mi is szeretettel köszöntjük egyházunk nagy barátját, aki többször járt nálunk és a kolozsvári egyetemes teológiai intézet egyik díszdoktora.

Dr. Todt Herbert a frankfurti unitárius gyülekezett nyugalmazott lelkésze betöltötte 70. életévét, de még szorgalmasan dolgozik gyülekezete történetén. Meleg üdvözlését küldi mindazoknak, akik még emlékeznek rá.

Johannes Hempel drezdai tartományi püspököt választották meg az NDK vezető püspökévé, aki tagja az EVT központi bizottságának is.

Dr. James L. Adams unitárius lelkész, később a Harvard egyetem erkölcs-tan-tanszékének professzorát nyolcvanadik születésnapján szeretettel és tisztelettel köszöntötte az amerikai unitáriusok vezető testülete. A tiszteletadásához számos amerikai teológiai fakultás képviselői is csatlakoztak, élükön **Donald Shriverrel**, az Union Theological Seminary elnökével. A nagy tudósok e neves alkalomból mi is jó egészséget és további munkakedvet kívánunk. **Adams professzor** volt az első, aki az Amerikába menekült **Paul Tillich** ismert német teológusnak munkaközpontját biztosította a kettőjüket Tillich haláláig meleg barátság kötötte össze.

Bartók Béla tér Párizsban

Párizs városának vezetői a centenáriumi év alkalmával megkeresték Budapest Főváros Tanácsát: Bartók Béláról kívánják elnevezni a francia főváros központjában, a Szajnapart mentén található Brazzaville tér egy részét. A tárgyalások eredményeként nemcsak az új névtábla hirdeti a magyar zeneköltő emlékét, hanem elhelyezik a téren **Varga Imre** szobrászművész Bartók szobrát is. Az ünnepségre várhatóan május végén kerül sor.

Nemes Nagy Ágnes kitüntetése

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa **Nemes Nagy Ágnes** költőnek, műfordítónak születésnapja alkalmából, eredményes munkássága elismerésül a Munka Érdemrend arany fokozatát adományozta. A kitüntetést **Tóth Dezső** művelődési miniszter helyettes adta át.

Az ismert költőnő diák korában **dr. Iván László** vallástanító lelkészünk kedvelt tanítványa volt.

Papi Békegyűlés

A Hazafias Népfront budapesti bizottsága nov. 19-én tartott papi békegyűlésen **Réti Ervin**, az ismert külpolitikai újságíró tartott előadást „Tájékoztató az időszerű nemzetközi kérdésekről” címmel. A számos kérdésre az előadó érdemben válaszolt. Budapesti lelkészeink is részt vettek az ülésen.

Csizmadia Andor

a krakkói Jagelló Egyetem
díszdoktora

Krakkóban nov. 18-án a Jagelló Egyetem aulájában ünnepélyes keretek között avatták díszdoktorrá **Csizmadia Andort**, a Pécsi Tudományegyetem nyugalmazott tanszékvezető tanárát, az Osztrák Tudományos Akadémia levelező tagját. **Dr. Csizmadia Andor** 1940–44. között a kolozsvári egyetemen tanított.

A tudós professzor az állam és az egyházak közötti jogi kapcsolatok történeti fejlődésének tudományos vizsgálata terén szerzett nemzetközi megbecsülést. Munkássága ugyanakkor a magyarországi egyházak és az állam közötti jó viszony kialakulását is segítette.

Tájékoztató

Időszerű Népfront feladatok címen előadást tartott **dr. Molnár Béla** a

Hazafias Népfront országos titkára a Magyar Újságírók Országos Szövetsége és az Állami Egyházügyi Hivatal által közösen rendezett jan. 19-i konzultáción, melyen az egyházi sajtó képviselői vettek részt.

HÍREK

Az Egyházi Képviselő Tanács dec. 8-i ülésén **Bartók Béla** főgondnok elnökölt. A hódmezővásárhelyi és kocsordi gyülekezetek templom- és toronyjavítási kéréseivel a Tanács behatóan foglalkozott, és megfelelő határozatokat hozott. Elismeréssel szövegezte a hódmezővásárhelyi javítás munkálatait irányító **dr. Erdős Mihály** és **dr. Benczédi Ferenc** munkájáról. A tanács elhatározta, hogy 1982 őszén főtanácsai ülést tart, melyen számot ad az elmúlt esztendő munkájáról. A második hatéves ciklus lejártakor, 1983 októberében pedig zsinati ülést tart, melynek tárgya a teljes tisztújítás.

A karácsonyi istentiszteleteket budapesti és vidéki gyülekezeteinkben híveink a szokottnál is nagyobb számban látogatták, és adományaikkal egyházunkhoz való tartozásukról tettek tanúbizonyságot.

Szent-Iványi Iona lelkész, püspöki titkár tartotta a december 27-i Petőfi adón közvetített unitárius vallásos félórát. Így első ízben szolgált unitárius nőlelkész a rádiós félóra keretében.

Dr. Eugene Pickett, az amerikai Unitárius Univerzalista Egyház lelkész-elnöke, felesége társaságában 1982. március végén rövid látogatásra Budapestre érkezik. Utjára elkísérik **dr. Reeves**, a chicagói unitárius teológiai fakultás dékánja és a körünkben jól ismert magyar származású **dr. Mayer János** kanadai professzor, világi prédikátor. Előreláthatólag március 25-én, csütörtökön délután 5 órakor a Nagy Ignác utcai templomunkban tartandó ünnepélyen találkozhatnak híveink kedves vendégeinkkel.

Martin Niemöller 90 éves. Az ismert német egyházi vezető és békeharcos tiszteletére a Ráday Kollégiumban szimpoziumot tartottak, melyen **dr. Vályi Nagy Ervin** professzor tartott előadást. Az összejövetelen egyházunkat **Bartók Béla** főgondnok képviselte.

Bartók Béla főgondnok képviseli egyházunkat a nagy-britanniai unitáriusok 1982. évi április első napjaiban a walesi **Lampeterben** tartandó évi közgyűlésén.

Dr. Emmerth Imre és **Widmer Anna** házasságát **Thunban** jan. 4-én, családi körben német nyelvű beszédében áldotta meg **dr. Ferencz József** püspök, a fiatal férj nagybátyja.

Frankfurtban március 18–19. napjain tartja évi rendes tanácsulását az IARF, melyen egyházunkat **dr. Ferencz József** püspök, a tanács tagja fogja képviselni.

Dunapatajon az egykori unitárius templomnak múzeummá való átépítési munkálatai befejezés előtt állnak, és előreláthatólag 1982. tavaszán kerül majd sor az új múzeum felavatására, melyen egyházunk is képviseltetni fogja magát.

Dávid Ferenc emlékünnepegyünkön a budapesti Hógyes Endre utcai gyülekezeti teremben **Szász János** lelkész emlékezett egyházalapító püspökünkre.

Dr. Kicsi Sándor történész a Belvárosi Ifjúsági Házban „fejezetek erdélyi művelődéstörténetéből” c. előadás-sorozatot tart. A novemberben tartott két előadásban meleg szavakkal emlékezett meg az unitárius egyházak az erdélyi történelemben játszott szerepéről. Köszönjük.

EMLÉKÉRMÉK

Hogy mikor kezdték az első érmeiket készíteni, az bizonytalan. Mindössze csak annyi bizonyos, hogy nem a legrégebb kultúrnépeknek, az egyiptomiaknak, babiloniaknak és föníciaiaknak, hanem a görögöknek kell tulajdonítanunk az érmeik feltalálását dicsőségét. A numizmatika — éremtan — szó is a görögöt ered.

Hazánkban az érmeiket a kereszténység, tehát Szent István hozta be, első emlék Szt. István denára (1000—1038) volt. A forintkorszak emlékerméit a magyar történelem nagy horderejű eseményeinek évfordulóira, kiváló személyiségek, művészek, tudósok, írók tiszteletére, vagy aktuális, a világ közvéleményét megmozgató események alkalmából adja ki a Magyar Nemzeti Bank.

A Bartók-év tiszteletére kiadott 500 forintos emlékpenz jól illeszkedett a Bartók-centenárium ünnepségsorozatába, szép kivitele, művészi megfogalmazása méltó az alkalomhoz. Az előlapon a székelő kopjafa egyaránt utal Bartók erdélyi származására, ottani népdalgyűjtésére, s tágabb értelemben zenéjének népi gyökereire, az Allegro barbaro (1911) első hangjegyet pedig arra a műre,

amely ritmus és dallamvilágával már az igazi Bartók-zenét előlegezi, s az életműben korszakzáró és -nyitó szerepet játszik.

A hátlap éremképe: a zeneszerző kalapos portréja a világtérképpel a háttérben. Szimbolikus jelentése egyértelmű: a Művel meghódított világot jelképezi.

A most kiadott emlékérme nem volt előzmény nélküli, mert 1961-ben, Bartók születésének 80-ik évfordulója alkalmával is készült 25 Ft és 50 Ft címletű ezüst, valamint 50, 100 és 500 Ft címletű arany emlékérme.

Mindkét kiadást bemutatjuk olvasóinknak.

Dr. Kiss József

KÜLFÖLDI HÍREK

David Parke unitárius lelkészt bizta meg az amerikai unitárius univerzalista egyház elnöke, dr. Eugene Pickett az egyház központi lapja az „Unitarian Universalist World” főszerkesztői teendőinek ellátásával. Dr. Parke jeles egyháztörténész, aki *Epic of Unitarianism* c. könyvében nagy szeretettel méltatta az 1568. évi tor-dai országgyűlés ismert határozatait.

Szécsi András ismert erdélyi festő, akit az erdélyi unitáriusokhoz meleg kapcsolatot fűz, 1981 októberében a kolozsvári Korunk galériájában tartott újabb kiállítása meghívóját megküldte püspökünk címére. A meghívóban a művész újabb munkáit Sütő András, a jelenleg legnevesebb erdélyi magyar író meleg szavai méltatják.

MEGHÍVÓ

A Magyarországi Unitárius Egyház
Képviselő Tanácsa

1982. március 25-én, — csütörtökön,
du. 5 órakor

a budapesti Nagy Ignác u.
templomban ülést tart, melyen
köszönti

DR. EUGENE PICKETT URAT,
az amerikai
unitárius univerzalista egyház
elnök-lelkészét, feleségét és kíséretét,
akik egyházunk meglátogatására
érkeznek hazánkba.

A Tanács tagjait és az érdeklődőket
szeretettel várja

az Elnökség

HALOTTAINK

József János egykori bágyoni unitárius kántor-tanító, évtizedeken át a pestlőrinci gyülekezet buzgó presbitere, elhunyt. Temetésén a szolgálatot Huszti János lelkész végezte.

A BUDAPESTI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG HALOTTAS ANYAKÖNYVÉBŐL:

Nov. 16-án a Farkasréti temetőben
Hadnagy József 89 éves.

Nov. 19-én az Új-Köztemetőben Dandos
Sándor 67 éves atyánkfiait temették.

Dec. 8-án a Farkasréti temetőben a
83 éves dr. Soproni Olivérné Suszter Il-
ona testvérünktől vettünk búcsút.

Dec. 17-én, egy napon két halottunkat
temették. De, a Farkasréti temetőben a
83 éves Pálffy Miklóst, du. pedig az Új-
Köztemetőben 87 éves élete után Benke
Denesné Gál Julianna híveinket.

Jan. 6-án Tóth Almosné Gece Eva.
fiatalon, 35 évesen elhunyt atyánkfiaitól a
Farkasréti temetőben, a 79 éves László
Aronné Gábor Eszter hívünktől pedig
az Új-Köztemetőben január 11-én vet-
tünk búcsút egyházunk szertartásával.
„Boldogok a halottak, akik az Őrban
halnak meg... ezt mondja a lélek.” (Já-
nos Jelenések 14, 13.)

Ezzel a hittel őrizzük halottaink emlékét

Berki Zuárd Illés

protoierej, a Magyar Ortodox Ad-
minisztráció titkára és a budapes-
ti Petőfi téri templom lelkésze papi
szolgálatának 31. évében súlyos be-
tegség után november 25-én el-
hunyt, a Farkasréti temetőben he-
lyezték örök nyugalomra.

Egyházunk részvétét dr. Berki
Feriz esperes-adminisztrátor meleg-
hangú levélben köszönte meg.

LAPZÁRTA UTÁN:

Gothárd Zsigmond egyházi tanácsos
budapesti presbiter, Armánkó Miklós
pestlőrinci presbiter és Sebestyén
Istvánné, Rebi néni elhunytak.

Róluk lapunk következő számában
tudunk csak megemlékezni.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos

a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő:

Dr. Ferencz József

Felelős kiadó:

Huszti János

V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1055

Táv.: 113-094

Szerkeszti a szerkesztő bizottság
Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető
bármely postahivatalnál, a Posta hírlap-
üzleteiben és a Posta Központi Hírlap
Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József
nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautal-
ványon, valamint átutalással a KHI
215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámára.

Évi előfizetési díj 54,— forint

Külföldre évi 63,— forint

INDEX: 25.842

Egyetemi Nyomda — 81.7635 Budapest, 1982
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

HU ISSN 0133-1272